

Regionalna najniža plata za
život u Evropi

Kompanije bi trebalo da plate punu cenu proizvodnje odeće.

Ovo uključuje i zaradu od
koje radnice i radnici mogu
da žive.

Iako je pravo na platu za život ljudsko pravo, realne
plate radništva su daleko ispod ovog nivoa. Najskorija
istraživanja pokazala su ogroman jaz između plate za
život i stvarnih zarada radnica i radnika.

Zašto se fokusiramo na platu za život?

Kompanije bi trebalo da plate punu cenu proizvodnje odeće. Ovo uključuje i zaradu od koje radnice i radnici mogu da žive.

Iako ova tvrdnja zvuči zdravorazumski, treba naglasiti da je ona uzrok značajne političke rasprave između svih zainteresovanih strana (stejkholdera) uključenih u globalnu industriju odevnih predmeta. Iako je pravo na *platu za život* ljudsko pravo, realne plate radništva su daleko ispod ovog nivoa. Najskorija istraživanja pokazala su ogroman jaz između *plate za život* i stvarnih zarada radnika i radnica.¹ **Ovaj jaz je zapravo i veći u proizvodnim zemljama Evrope² nego u Aziji,³** dok je stepen sindikalne organizovanosti znatno niži,⁴ naročito u tekstilnom sektoru.

Ujedinjene nacije kao i brojna evropska tela priznali su pravo na **platu za život kao ljudsko pravo**.

“Svako ko radi ima pravo na pravednu i zadovoljavajuću naknadu koja njemu i njegovoј porodici obezbeđuje egzistenciju koja odgovara ljudskom dostojanstvu.”

(Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, član 23, stav 3).

U evropskom kontekstu, **Evropska socijalna povelja (ESP)** Saveta Evrope iz 1965. godine i njena revidirana verzija iz 1999. godine u članu 4, stav 1, prepoznaje pravo na *platu za život* kao “*pravo radnika na naknadu koja će njima i njihovim porodicama obezbediti pristojan životni standard*”.⁵ ESP je priznata širom Evrope, ne samo u zemljama članicama Evropske unije. EU je 2017. godine predstavila Evropski stub socijalnih prava (ESSP)⁶ koji referiše na “*primereni minimalni dohodak koji omogućuje dostojanstven život*”.

Iako su ovim konvencijama prvenstveno ciljane države, usvajanjem UN Rukovodećih načela o biznisu i ljudskim pravima, 2011. godine, i kompanije su obavezane da poštuju ljudska prava.

Plata za život predstavlja centralno ljudsko pravo koje je preduslov za ostvarivanje svih ostalih prava i koje je ključno za bilo kakav stvarni društveni i ekonomski razvoj.

Neki maloprodajni lanci i brendovi u svojim kodeksima ponašanja nominalno prepoznaju pravo na *platu za život*. Međutim, u praksi oni samo kontrolišu da li njihovi dobavljači na lokalnu isplaćuju zakonom propisane minimalne zarade. Gotovo niko od njih ne isplaćuje *platu za život*.⁷

1. Clean Clothes Campaign / Bread for the World (2020): Exploitation Made in Europe. Human Rights Abuses in Facilities Producing for German Fashion Brands in Ukraine, Serbia, Croatia and Bulgaria. Prethodne studije uključuju: Clean Clothes Campaign (2014): Stitched Up – Poverty wages in the garment industry in Eastern Europe and Turkey. Svi izvori dostupni na: <https://cleanclothes.org/campaigns/living-wages-in-europe> – pristupljeno 15/2/2020.

2. Odnos se na evropske zemlje ujefine radne snage u koje brendovi i maloprodajni lanci autorsuju, odnosno, izmeštaju proizvodnju. (prim.prev.)

3. Stitched Up – Poverty wages in the garment industry in Eastern Europe and Turkey, str. 34-35, dostupno na: <https://cleanclothes.org/file-repository/resources-publications-stitched-up-1/view> – pristupljeno 15/2/2020. Takođe pogledati i CCC profile zemalja iz regiona, dostupno na: <https://cleanclothes.org/campaigns/living-wages-in-europe> – pristupljeno 15/2/2020.

4. Kurz Vandaele / ETUI (2019): Bleak prospects: mapping trade union membership in Europe since 2000., dostupno na: <https://www.etui.org/Publications2/Books/Bleak-prospects-mapping-trade-union-membership-in-Europe-since-2000> – pristupljeno 15/2/2020.

5. Evropska socijalna povelja, dostupno na: http://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2012/11/images_files_Revidirana%20Evropska%20socijalna%20povelja%20SE.pdf – pristupljeno 15/2/2020.

6. Evropski stub socijalnih prava, str. 20, dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_hr.pdf – pristupljeno 15/2/2020.

7. Za više vidi: CCC (2019): Tailored Wages, dostupno na: <https://archive.cleanclothes.org/resources/publications/tailored-wages-2019-the-state-of-pay-in-the-global-garment-industry> – pristupljeno 15/2/2020.

Plata za život predstavlja centralno ljudsko pravo koje je preduslov za ostvarivanje svih ostalih prava i koje je ključno za bilo kakav stvarni društveni i ekonomski razvoj.

Vlade u proizvodnim regijama Centralne, Istočne i Jugoistočne Evrope, kako bi bile konkurentnije u odnosu na zemlje sa kojima se takmiče, drže minimalne plate na najnižem mogućem nivou što u proseku iznosi $\frac{1}{4}$ od ukupnog iznosa plate za život.

Tabela: Zakonski propisana minimalna neto zarada i linija siromaštva, 2018. godina

Zemlje poredane prema prosečnim izdacima za hranu	Zakonski definisana minimalna zarada za 2018. godinu izražena u lokalnoj valuti	EU granična linija siromaštva ⁹	Zakonski propisana minimalna neto zarada
Češka	13,352	25,122	53%
Mađarska	126,770	176,094	72%
Slovačka	397	784	51%
Poljska	1,530	2,938	52%
Bugarska	395	737	54%
Turska	1,603	1,629	98%
Hrvatska	2,752	5,219	53%
Rumunija	1,194	1,575	76%
Srbija	24,882	34,892	71%
Bosna i Hercegovina	440	514	86%
Gruzija	16	500	3%
Severna Makedonija	12,165	16,975	72%
Albanija	21,312	26,131	82%
Ukrajina	2,997	4,282	70%
Moldavija	2,172	2,738	79%
PROSEK			65%

Plašeći se da brendovi ne preusmere svoje narudžbine u zemlje sa još jeftinijom radnom snagom, vlade u proizvodnim regijama Centralne, Istočne i Jugoistočne Evrope, kako bi bile konkurentnije u odnosu na zemlje sa kojima se takmiče, **drže minimalne plate na najnižem mogućem nivou što u proseku iznosi $\frac{1}{4}$ od ukupnog iznosa plate za život** (vidi tabelu). Pretnja premeštanja kapitala glavna je prepreka u pregovorima o zaradama i, generalno, predstavlja veliku barijeru organizovanju radne snage. Uzimajući u obzir odnos snaga aktera u pregovorima oko iznosa minimalne zarade na nacionalnom nivou, kao i odnos moći između nacionalnih vlasti, Evropske komisije i Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), ne iznenađuje činjenica da vlasti prihvataju kao normalno zastrašujuće siromaštvo svojih građana i građanki koji zarađuju minimalac. Zakonski propisane minimalne zarade predstavljaju politički dogovorene referentne vrednosti u čijem određivanju troškovi života igraju malu ili nikakvu ulogu.

U većini zemalja Centralne, Istočne i Jugoistočne Evrope mehanizam određivanja minimalne plate bi trebalo da se donosi na tripartitnim pregovorima (koji uključuje ministarstvo rada, udruženje poslodavaca i sindikate) i da se prilagođava na godišnjem nivou. U mnogim zemljama, tripartitna tela ne donose odluke; ukoliko se ne postigne dogovor o iznosu minimalne zarade, vlasta donosi konačnu odluku. Na primer, 2018. godine u

Bugarskoj, Hrvatskoj, Češkoj i Slovačkoj nakon neuspelih pregovora i konsultacija, socijalni partneri nisu uspeli da se dogovore o iznosu minimalne plate. Nakon toga, vlade u ovim zemljama su jednostrano postavile nivoe minimalnih zarada.⁸

Postoji velika neravnoteža moći i uticaja između vlasti, udruženja poslodavaca i sindikata – na šta utiču i drugi lobistički akteri kao što su Američka privredna komora, Evropska centralna banka, MMF i Evropska komisija. Njihova ekonomска agenda u mnogome utiče na određivanje zakonski propisane minimalne zarade.

Zakonski propisana minimalna zarada spram praga siromaštva u EU

Tabela pokazuje da su sve zakonski propisane minimalne neto zarade statistički gledano ispod linije siromaštva kako je definiše EU. U proseku, zakonski propisana minimalna zarada iznosi **svega dve trećine** od plate koja se uzima kao granična linija za merenje siromaštva. Ovo znači da ona ne štiti zaposlene od zapadanja u siromaštvo. Radnice i radnici koji primaju ovaj iznos (što je većina zaposlenih u tekstilnoj industriji) prema EU metodologiji merenja siromaštva spadaju u ekstremno siromašnu populaciju. **Zakonski propisana minimalna zarada u zemljama Centralne, Istočne i Jugoistočne Evrope ne štiti radništvo od siromaštva, već ih naprotiv, direktno vodi u neimaštinu.**

⁸ Eurofound (2019) Minimum wages in 2019: Annual review, Publications Office of the European Union, Luxembourg, str. 15

⁹ Izvor: Zakonski propisana minimalna neto zarada i prosečna zarada prema CCC istraživanjima u datim zemljama; EU anketi o prihodima i uslovima života (European Union Statistics on Income and Living Conditions EU-SILC) postavljaju prag rizika od siromaštva na 60% od nacionalnog srednjeg ekvivalentnog dohotka (nakon socijalnih transfera) za dve odrasle osobe i dvoje dece, vidi više na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_li01&lang=en – pristupljeno 15/2/2020.

¹⁰ Tamo gde nisu bili dostupni podaci o granici siromaštva prema EU anketi o prihodima i uslovima života, morali smo da pribegnemo upotrebi praga siromaštva od 60% od nacionalnog prosečnog dohotka.

Zakonski propisana minimalna zarada u zemljama Centralne, Istočne i Jugoistočne Evrope ne štiti radništvo od siromaštva, već ih naprotiv, direktno vodi u neimaštinu.

**Isplatite radnicama
i radnicima**

PLATU ZA ŽIVOT

Plata treba da pokrije sledeće troškove:

hrana

stanovanje

zdravstvo

obrazovanje

odevanje

transport

štедња

**Plata za život je
ljudsko pravo
SVIH ljudi širom sveta**

**RADNIK ILI
RADNICA
IZDRŽAVA
SEBE**

1 X RADNIK/CA

2 x odrasla osoba
1 x odrasla osoba + 2 x dete
4 x dete

Ovakva situacija naglašava potrebu za jačanjem kapaciteta u borbi koja ima za cilj dostizanje zarada od kojih radnice i radnici mogu da žive.

Koristeći regionalni pristup, želimo da unapredimo borbe koje se vode za ostvarenje plate za život kao i da ojačamo pregovaračku moć sindikata. Razvijajući koncept evropske najniže plate za život (Europe Floor Wage – EFW), namera nam je da realizujemo konkretne i sprovodive mere za postizanje viših plata radnika i radnica u tekstilnoj industriji. Drugim rečima, cilj je postizanje boljeg standarda i dostojanstvenog života za radništvo u Centralnoj, Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi.

● Definisanje plate za život

Odredbe oko kojih se, tokom prethodnih godina, uglavnom složila većina stejkholdera i eksperata su da je **plata za život**:

- Univerzalno ljudsko pravo koje mora biti primenjeno na **sve radnice i radnike** nezavisno o njihovom statusu na radnom mestu, njihovoj produktivnosti ili ličnom statusu (npr. bračnom statusu). Ona predstavlja najmanji nivo zarade i nijedan radnik ili radnica ne može da primi iznos manji od utvrđene **plate za život**.
- Ona uvek mora biti dovoljna da pokrije **osnovne potrebe**, uključujući hranu, odeću, stanovanje, javni prevoz, komunalije i telekomunikacije, obrazovanje, slobodno vreme i kulturu, adekvatnu zdravstvenu zaštitu, troškove za higijenu i odmor (jednonedeljni put u okviru zemlje – ¹¹) kako za radnice i radnike, tako i za njihove **porodice**, što nadilazi puko preživljavanje i omogućava njihovo puno učešće u društvenom životu.
- **Plata za život** mora da uključi i **diskrecioni dohodak** za nepredviđene troškove (obično dodatnih 10% od visine svih troškova za zadovoljenje osnovnih potreba).
- Isplaćuje se za rad obavljen tokom **regularnog radnog vremena**, tj. ne računajući prekovremen rad.

¹¹. Međunarodna organizacija rada (1977) Employment, Growth and Basic Needs: a One-World Problem: the International "Basic-Needs Strategy" Against Chronic Poverty, pripremljen od strane MOR-ove Međunarodne kancelarije za rad (ILO International Labour Office) i na osnovu odluka donetih od strane Svetske konferencije o zapošljavanju (World Employment Conference), Prekoceanskog zadružnog razvojnog veća i Međunarodne kancelarije za rad, objavljeno od strane Praeger, str. 32.

Koncept plate za život koji stavlja u fokus uslove života radnika i radnica mora uzeti u obzir globalni biznis model na kome je zasnovana brza moda.

**Poslovni model brze mode
na globalnom nivou stvara
potrebu za politikom
koja se, uzimajući u obzir
razlike između država, bori
protiv međunarodnog i
međuregionalnog takmičenja
u snižavanju cene rada.**

Minimalne zarade, u proseku, iznose tek dve trećine od granice siromaštva kako je definiše EU

ZAKONSKI DEFINISANA MINIMALNA ZARADA

GRANICA SIROMAŠTVA

Clean Clothes Campaign (CCC) dodatno naglašava da je **plata za život osnovna neto zarada za regularnu radnu nedelju** koja se obračunava nakon oporezivanja, a ne uključuje prekovremeni rad, bonuse i dodatke. Ona mora da bude isplaćena u novcu.

Plata za život je kategorija koja uključuje samo troškove života. Prilikom njenog određivanja ne uzima se u obzir produktivnost ili ekonomski sposobnost poslodavca. Nasuprot tome, zakonski propisana minimalna zarada je tržišno određena i na njeno formiranje utiče komparativna prednost zemlje u međunarodnoj ekonomiji. Uprkos ovome, minimalna zarada i plata za život su slične u smislu da obe imaju za cilj da postave donju granicu ispod koje ne mogu da idu zarade radnika i radnica sa najnižim primanjima.¹²

Trenutne diskusije manje se fokusiraju na to kako se određuje plata za život, a više na to kako da se ovaj koncept sprovede u delo.

Neophodan uslov za preuzimanje konkretnih koraka ka postizanju plate za život jeste njena procena ili utvrđivanje njene referentne vrednosti. CCC grupa koja deluje u okviru evropskih proizvodnih zemalja,¹³ uglavnom u Centralnoj, Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi, odlučila je da za ovaj deo sveta razvije **regionalnu metodu za računanje plate za život usredsređenu na radnike i radnice**. Kroz proces koji je počeo 2014. godine i koji je uključivao kontinuirane diskusije, istraživanja i promišljanja, grupa je konačno aprila 2020. godine usvojila koncept evropske regionalne najniže plote za život i njene referentne vrednosti.

Temelji za određivanje ove referentne vrednosti su već postavljeni razvojem koncepta azijske najniže plote za život (Asia Floor Wage – AFW).¹⁴

Namera nam je da metoda računanja regionalne najniže plote za život bude jednostavna i laka za razumevanje. Ograničeni resursi ne dozvoljavaju dugotrajno i kontinuirano istraživanje. Stoga, smatramo da metoda kojom se koristi Alijansa za azijsku minimalnu platu za život (Asia Floor Wage Alliance) ispunjava gore pomenute odredbe plote za život – na temelju Engelovog zakona,¹⁵ prilikom izračunavanja, fokus stavlja na hranu, a kasnije na ostale izdatke domaćinstva.

Zašto plata za život treba da bude regionalni koncept?

U potrazi za odgovarajućom referentnom vrednošću plote za život, nastojimo da gledamo šire od nacionalnih granica. **Koncept plote za život koji stavlja u fokus uslove života radnika i radnica mora uzeti u obzir globalni biznis model na kome je zasnovana brza moda.**

Odnosi moći u globalnim lancima snabdevanja favorizuju brendove i distributere. Ove kompanije određuju cene, a dobavljači nemaju drugi izbor sem da pristanu na njih. Na taj način brendovi i distributeri kontrolišu način raspoređivanja vrednosti duž lanca snabdevanja, kao i kad i gde će se odvijati proizvodnja. Stoga, industrija odeće predstavlja paradigmatičan primer lanca vrednosti u kojem brendovi i maloprodajni lanci diktiraju pravila zbog čega ih i smatramo **glavnim poslodavcima**.

Regionalni pristup ima za cilj da spreči realokaciju kapitala i konkurenčiju između zemalja koje se takmiče u ponudi jeftinije radne snage. **Poslovni model brze mode na globalnom nivou stvara potrebu za politikom koja se, uzimajući u obzir razlike između država, bori protiv međunarodnog i međuregionalnog takmičenja u snižavanju cene rada.** Naš cilj je da koristeći koncept evropske najniže plote za život zaustavimo "trku ka dnu" unutar i između zemalja u kojima je lociran najveći deo evropske tekstilne industrije.

^{12.} Zakon o radu Republike Srbije u članu 112 kaže da se prilikom utvrđivanja minimalne zarade uzimaju u obzir i "ekonomске i socijalne potrebe zaposlenog". (prim.ur.)

^{13.} Grupa sa fokusom na evropsku proizvodnju (EPFG) je podgrupa Evropske koalicije CCC koja obuhvata organizacije i sindikate iz zemalja Centralne, Istočne i Jugoistočne Evrope: Albanija, Bugarska, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Češka, Gruzija, Mađarska, Sjeverna Makedonija, Moldavija, Poljska, Rumunija, Srbija, Slovačka, Turska i Ukrajina.

^{14.} Vidi više na: <https://asia.floorwage.org/> – pristupljeno 15/2/2020

^{15.} Engelov zakon, nazvan po statističaru Ernestu Engelu kaže da kako prihod raste, tako se proporcija prihoda potrošenog na hranu smanjuje, iako se absolutni izdaci za hranu povećavaju. (prim.prev.)

Ali ovo ne znači da je evropska najniža *plata za život* jedina moguća referentna vrednost na osnovu koje se procenjuje *plata za život*. Naprotiv, **referentne vrednosti koje se određuju na regionalnom i nacionalnom nivou se nadopunjaju**. Ovim izbegavamo zamku potrage za idealnom procenom iznosa *plate za život* jer tako nešto ne postoji. Referentna vrednost koju predlaže CCC nema za cilj da ograniči prostor za varijacije i odstupanja. Primera radi, nju mogu dodatno prilagoditi sindikati u različitim zemljama, na osnovu sopstvenih potreba i datog konteksta.

Kako izračunati referentnu vrednost plate za život?

Koje principe kalkulacije smo preuzeli od Alijanse za azijsku najnižu platu za život?

Metod proračuna azijske najniže *plate za život* deli izdatke domaćinstva u dve kategorije: hrana i ostali troškovi, gde se izdvajanja za hranu uzimaju kao glavni indikator blagostanja. Komponenta hrane se izražava u kalorijama, a ne u pojedinačnim namirnicama. Cilj je da se postavi zajednička osnova za različite zemlje i kulturne preferencije po pitanju prehrambenih navika. Kalorijska vrednost temelji se na istraživanjima o unosu kalorija koje sprovode vladina i nevladina tela u azijskim zemljama.¹⁶ Alijansa za azijsku najnižu *platu za život* usvojila je relativno visok iznos od 3.000 kalorija po danu postavljen od strane indonežanske vlade, uz argument da minimalna zarada ne bi trebalo da dovede do umanjenja kvaliteta života ni u jednoj zemlji. Zato je i za

10

Centralnu, Istočnu i Jugoistočnu Evropu takođe usvojen standard o unosu **3.000 kalorija dnevno**.

Ključna karakteristika azijske kao i evropske najniže *plate za život* jeste njihova **rodna osetljivost**. U većini proizvodnih zemalja u Evropi, žene kao većinska radna snaga u tekstilnom sektoru, često su jedine koje ostvaruju prihode u okviru domaćinstva ili su u pitanju samohrane majke. Njihovi supružnici¹⁷ su neretko nezaposleni, angažovani na neformalnim poslovima, a veliki broj njih i emigrira u zemlje Zapadne Europe u potrazi za zaposlenjem. Niski prihodi koji se ostvaruju u okviru zajedničkog domaćinstva dovode do toga da žene rade više prekovremeno, obavljaju dodatne poslove i stalno su u potrazi za jeftinijom hranom, zbog čega često imaju problem sa nedostatkom vremena za organizaciju svakodnevnog života. Uprkos velikom radnom opterećenju van kuće, zadužene su i za poslove nege i staranja u okviru proširene porodice zbog čega je nužno uzeti u obzir rad u oblasti nege koji uglavnom žene obavljaju.

Potrebno je razmotriti i širi kontekst dugotrajne društvene krize. Početkom 1990-ih godina, postsocijalističke zemlje iskusile su "ogromno siromaštvo i urušavanje sistema blagostanja u svetskim razmerama" (Program Ujedinjenih nacija za razvoj – UNDP, 1999). U izveštaju Međunarodne organizacije rada koji je prezentovan na Međunarodnoj konferenciji rada 1999. godine, navodi se drastična socijalna dezintegracija i nagli rast siromaštva u ovim zemljama.

Tabela: Procenjena referentna vrednost evropske najniže plate za život, 2018. godine²¹

Zemlje poređane prema prosečnim izdacima za hrani	Popušteni izdaci za hrani u PPP USD (3 jednake jedinice potrošnje)	Klasteri na osnovu izdataka za hrani	Evropska minimalna plata za život u PPP USD	Evropska minimalna plata za život u nacionalnim valutama
Češka	792	30%	2,640	37,382
Mađarska	792	30%	2,640	409,754
Slovačka	792	30%	2,640	1,452
Poljska	792	30%	2,640	5,042
Bugarska	792	30%	2,640	2,033
Turska	792	30%	2,640	5,095
Hrvatska	792	30%	2,640	10,428
Rumunija	792	30%	2,640	5,069
Srbija	792	40%	1,980	98,030
Bosna i Hercegovina	792	40%	1,980	1,604
Gruzija	792	40%	1,980	1,762
Severna Makedonija	792	40%	1,980	45,540
Albanija	792	40%	1,980	104,980
Ukrajina	792	40%	1,980	14,197
Moldavija	792	40%	1,980	14,236

¹⁶. Bhattacharjee, A. ai Roy, A. (2012) "Asia Floor Wage and global industrial collective bargaining". International Journal of Labour Research, Vol. 4, br. 1, str. 77.

¹⁷. Za primer videti Profil zemlje: Rumunija 2019: <https://cleanclothes.org/livingwage/europe/country-profiles/romania/view> – pristupljeno 15/2/2020

Posledično, ovaj region potresen je velikom emigracijom koja traje još od 1990/91. godine. U poslednjih 30 godina u ovom delu sveta zabeležen je drastičan i dugotrajni gubitak populacije. Od početka 1990-ih godina skoro 20 miliona ljudi (što čini 5,5% populacije zemalja Centralne, Istočne i Jugoistočne Evrope) napustilo je ovaj region. Do kraja 2012. godine, Jugoistočna Evropa iskusila je najveći odliv stanovništva, približno 16% populacije u poređenju sa brojem ljudi koji su ove zemlje imale početkom 1990-ih.¹⁸ Usled povećanog stepena prekarizacije, neformalnih radnih angažmana i emigracije, proširena porodica je postala mreža podrške za svoje članove. Domaćinstva iz radničke klase su neretko proširena i veća su u prosečnih, a njihovi izdaci obično su manji u odnosu na prosek troškova ostalih domaćinstava.¹⁹

Iz ovih razloga naglašavamo porodičnu dimenziju plate za život i stoga smo se opredelili za pristup azijske najniže *plate za život* koji obuhvata tri jedinice jednakе потрошње у оквиру домаћinstva **što je više од статистичког просека у региону.**

Dodatno, odlučili smo se da koristimo istu valutu kroz koju se izražava azijska najniža *plata za život*: **paritet kupovne moći u američkom dolaru** (PPP USD)²⁰ koji upotrebljava Svetska banka. Ova virtualna valuta je izabrana kako bi se jedna univerzalna cifra mogla konvertovati u sve nacionalne valute bez tržišnih i političkih fluktuacija i koja bi trebalo da, koliko-toliko, uzme u obzir kupovnu moć valuta.

U čemu se naš metod proračuna evropske najniže plate za život razlikuje od azijskog proračuna?

Uprkos sličnostima koje postoje između zemalja Južne, Jugoistočne i Istočne Azije i onih u Centralnoj, Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi u kojima je locirana tekstilna proizvodnja, ipak postoje kontekstualni i strukturalni faktori koji zahtevaju prilagođavanje metode. Stoga smo morali da prilagodimo evropskom kontekstu **visinu troškova koje radnici i radnice izdvajaju za hranu i njihov udio u iznosu plate za život.**

U cilju verodostojnijeg prikaza stvarnosti domaćinstava radničke klase, sprovedeno je **anketiranje o potrošačkoj korpi radnika i radnica** u različitim zemljama. Ovo istraživanje je rađeno u periodu od 2016. do 2019. godine u pet zemalja: Albaniji, Severnoj Makedoniji, Ukrajini, Mađarskoj i Moldaviji. U proračunu ovog proseka uključili smo i troškove ishrane za Rumuniju koji nisu dobijeni na osnovu istraživanja potrošačke korpe radnika i radnica, već na temelju cena koje su pružile nacionalne statistike. Izračunato je da prosečni izdaci za ishranu iznose **792,00 PPP USD.**

Sledeći metodologiju azijske najniže *plate za život*, prosečni troškovi hrane uzimaju se kao odgovarajući ideo **u ukupnim izdacima domaćinstva.** U proračunu azijske najniže *plate za život*, ideo troškova hrane do 2009. godine bio je 50% od ukupnih troškova, a 2020. godine ta proporcija je modifikovana na 45%. Kako bismo bili u mogućnosti da što verodostojnije

Tabela: Procena regionalne najniže plate za život u evropskim proizvodnjim zemljama izražena u nacionalnim valutama, 2018.

Zemlje poređane prema prosečnim izdacima za hranu	Evropska plata za život u nacionalnim valutama, 2018	Zakonski propisana minimalna neto zarada u nacionalnim valutama (2018)	Udeo zakonski propisane minimalne zarade u iznosu evropske plate za život
Češka	37,382	13,352	36%
Mađarska	409,754	126,770	31%
Slovačka	1,452	397	27%
Poljska	5,042	1,530	30%
Bugarska	2,033	395	19%
Turska	5,095	1,603	26%
Hrvatska	10,428	2,752	26%
Rumunija	5,069	1,194	24%
Srbija	98,030	24,882	25%
Bosna i Hercegovina	1,604	440	27%
Gruzija	1,762	16	*
Severna Makedonija	45,540	12,165	27%
Albanija	104,980	21,312	20%
Ukrajina	14,197	2,997	21%
Moldavija	14,236	2,172	15%
PROSEK			25%
Minimalne zarade u proseku iznose 25% evropske najniže plate za život			
MINIMALNA ZARADA			EFW

18. Atoyan, R. et al. (2016) Emigration and Its Economic Impact on Eastern Europe, IMF Staff Discussion Note

19. Vidi u: Fabo, B. and Guzi, M. (2019) The cost of living in the EU: how much do you need?, ETUI Policy Brief, Br 4.

20. Paritet kupovne moći (Purchasing Power Parity, PPP) predstavlja stopu prevodenja valuta koje se primjenjuju kako bi se izvršilo pretvaranje ekonomskih indikatora izraženih u nacionalnim valutama u zajedničku veštačku valutu. (prim.prev)

21. Stopa konverzije: PPP u USD 2018, individualna potrošnja, dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/PA.NUS.PRVT.PP> – pristupljeno 15/2/2020

prikažemo udeo troškova hrane u ukupnim izdacima domaćinstva za tekstilne radnica i radnike u proizvodnim evropskim zemljama, konsultovali smo više izvora, uključujući nacionalne statistike, Eurostat i Globalni indeks sigurnosti hrane (Global Food Security Index) objavljen od strane Organizacije za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih nacija (Food and Agriculture Organization of United Nations). Došlo se do zaključka da udeo izdataka za hranu značajno varira između 15 zemalja u kojima je sprovedeno istraživanje. Stoga, nakon unakrsne provere empirijskih podataka i velikih diskusija unutar Grupe sa fokusom na evropsku proizvodnju, izdvojena su dva različita klastera na osnovu udela troškova hrane: od **30% i 40%**.

Za ova dva klastera dobili smo dva proračuna najniže *plate za život* izražena u PPP USD, posle čega smo ove cifre pretvorili u nacionalne valute. Nakon toga, ovi iznosi upoređeni su sa *platom za život* kako su je u intervjuima subjektivno procenjivali radnici i radnice. Verodostojnost

ovih rezultata je još jednom potvrđena tokom sastanaka Grupe sa fokusom na evropsku proizvodnju.

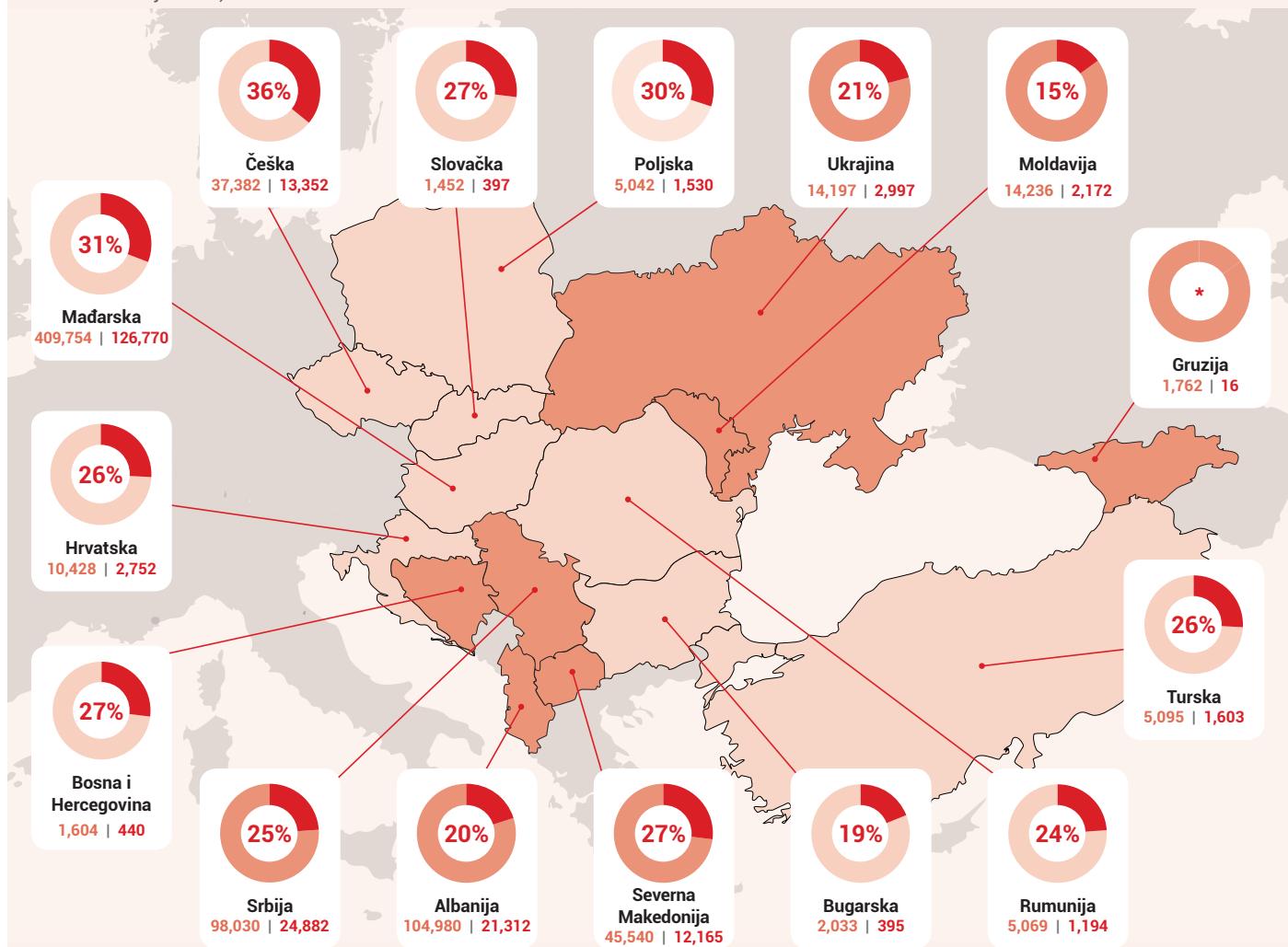
U aprilu 2020. godine CCC grupa koja deluje u zemljama regionalnih Centralne, Istočne i Jugoistočne Evrope usvojila je koncept i referentnu vrednost regionalne *plate za život* za navedena dva klastera.

Za referentnu 2018. godinu izračunali smo da je evropska minimalna *plata za život* za **Srbiju, Bosnu i Hercegovinu, Gruziju, Severnu Makedoniju, Albaniju, Ukrajinu i Moldaviju 1.980,00 PPP USD**, dok za **Slovačku, Mađarsku, Poljsku, Tursku, Hrvatsku, Češku, Bugarsku i Rumuniju** ona iznosi **2.640,00 PPP USD**.

Unakrsnim istraživanjima uporedili smo evropsku najnižu *platu za život* sa zakonski propisanim minimalnim zaradama na nacionalnom nivou.

INFOGRAFIK:

Zakonski propisane minimalne zarade kao procenti prekogranične najniže plate za život procenjene za Evropu u nacionalnim valutama za 2018. godinu (Prva cifra predstavlja iznos prekogranične najniže plate za život, druga cifra predstavlja zakonski definisanu minimalnu zaradu u datoj državi)

* Gruzija nije uvrštena u računici usled ekstremno nisko definisane minimalne zarade koja datira još iz poslednje decenije prošlog veka i više nije relevantna za datu zemlju. i više nije relevantna za datu zemlju.

Koraci koje treba preduzeti

1

Brendovi i maloprodajni lanci moraju u razumnom vremenskom okviru preduzeti javne, konkretnе i merljive korake kako bi osiguralo da se tekstilnim radnicama i radnicima, duž celog proizvodnog lanca, isplaćuje *plata za život*. Brendovi i maloprodajni lanci trebalo bi da sa predstavnicima radnika i radnica ispregovaraju i potpišu pravno obavezujuće i sprovodive ugovore koji zahtevaju isplatu značajno većih suma dobavljačima, čime bi se omogućila finansijska sposobnost za realizaciju koncepta *plate za život* koja pokriva osnovne potrebe radnika i radnika i njihovih porodica.

2

Vlade u zemljama u kojima je locirana proizvodnja kao i vlade u onim zemljama u kojima se proizvedena roba prodaje dužne su da zaštite ljudsko pravo radnika i radnika na *platu za život* i da uvedu minimalne zarade koje socijalno ne isključuju radnice i radnike i ne kreiraju siromaštvo već se protiv njega bore.

Evropska najniža plata za život treba da bude putokaz kako za brendove i maloprodajne lance, tako i za vlade i institucije EU, a to znači: **za Slovačku, Mađarsku, Poljsku, Tursku, Hrvatsku, Češku, Bugarsku i Rumuniju ona je 2.640,00 PPP USD dok za Srbiju, Bosnu i Hercegovinu, Gruziju, Severnu Makedoniju, Albaniju, Ukrajinu i Moldaviju iznosi 1.980,00 PPP USD.**

Clean Clothes Campaign

Clean Clothes Campaign je globalna mreža organizacija i sindikata koja se bavi zaštitom radnih i ljudskih prava. Vođenje kampanja i javno zagovaranje ključni su alati koje ova međunarodna inicijativa koristi da bi poboljšala uslove rada u globalnoj tekstilnoj industriji. CCC kroz svoj istraživački rad podstiče na delovanje tako što relevantne informacije o uslovima života radništva koristi za potrebe vođenja javnih kampanja, zagovaranje i lobiranje u cilju poštovanja ljudskih prava radnika i radnika u tekstilnoj industriji. Zalaganje za ljudsko pravo na platu za život je središnja aktivnost CCC-a jer su niske zarade ono što najviše pogoda radnice i radnike.

Kontakt: europe-east-south@cleanclothes.org
<https://cleanclothes.org/campaigns/living-wages-in-europe>

CCC grupa koje je razvila i usvojila koncept plate za život i njenu referentnu vrednost jeste **Grupa sa fokusom na evropsku proizvodnju / Grupa Evropa-Istok/Jug**, koju čine:

Albanija: Centar Rodna alijansa za razvoj (Gender Alliance for Development Centre – GADC) i Institut za kritiku i socijalnu emancipaciju (Institute for Critique and Social Emancipation ICSE)

Bugarska: Kolektiv za društvene intervencije (Collective for Social Interventions)

Nacionalna CCC Koalicija Bosna i Hercegovina – Hrvatska ((National CCC coalition Bosnia-Herzegovina – Croatia) koja se sastoji od Novog sindikata (New Union), Regionalnog industrijskog sindikata (Regional Industrial Trade Union), Fondacije za lokalni ekonomski razvoj – FLER (Foundation for Local Economic Development) i Helsinškog parlamenta građana Benja Luka (Helsinki Citizens Assembly)

Češka: Nazemi

Gruzija: Gruzijska konfederacija sindikata (Georgian Trade Union Confederation)

Mađarska: Udruženje savesnih potrošača (Association of Conscious Consumers)

Severna Makedonija: Open Gate – La Strada

Moldavija: Centar za politike, inicijative i istraživanja "Platforma" (Center for Policies, Initiatives and Research 'Pla forma')

CCC Poljska – Fondacija za odgovornu kupovinu (Buy Responsibly Foundation – BRF)
Rumunija: Udruženje Mai Bine

Rumunija: Udruženje Mai Bine

CCC Srbija – Centar za politike emancipacije, ROZA – Udruženje za radna prava žena

Slovačka: Slovački centar za komunikaciju i razvoj (Slovak Centre for Communication and Development – SCCD)

CCC Turska

Ukrajina: Feministička radionica (Feminist Workshop)

CCC Švajcarska

CCC Italija

Nemačka: Mreža razvojnih politika ENS (Entwicklungs-politisches Netzwerk Sachsen e.V. ENS) – član nemačke CCC koalicije

Trade Unions:**CSOs:**

Gender Alliance for Development Center
Qendra Aleanca Gjinore për Zhvillim

CENTAR ZA
POLITIKE
EMANCIPACIJE

The content of the publication is the sole responsibility of CPE and does not necessarily reflect a position of Brot für die Welt.

Supported by Rosa Luxemburg Stiftung Southeast Europe with funds of the German Federal Foreign Office. This publication or parts of it can be used by others for free as long as they provide a proper reference to the original publication.

The content of the publication is the sole responsibility of CPE and does not necessarily reflect a position of RLS.

transform! europe is partially financed through a subsidy from the European Parliament. The content of the publication is the sole responsibility of CPE and does not necessarily reflect a position of transform! europe.

PLATA ZA ŽIVOT

Plata za život je
ljudsko pravo
SVIH ljudi širom sveta